

10.33537/sobild.2019.10.2.13

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 01-06-2019
Kabul edildiği tarih: 24-06-2019
Yayınlanma tarihi: 30.06.2019

Article Info

Date submitted: 01-06-2019
Date accepted: 24-06-2019
Date published: 30.06.2019

DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER AÇISINDAN SAĞIR OLMAYAN YETİŞKİNLERİN SAĞIR BİREYLERE YÖNELİK İNANIŞLARI: BETİMLEYİCİ BİR ÖN ÇALIŞMA

*BELIEFS OF NON-DEAF ADULTS ABOUT DEAF
INDIVIDUALS IN TERMS OF DEMOGRAPHIC
VARIABLES: A DESCRIPTIVE PRELIMINARY STUDY*

Serpil YILDIZ-ÇOKSAN

Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü,
Çocuk Gelişimi Bölümü Doktora Programı Öğrencisi,
Türk İşaret Dili Tematik Alanı 100/2000 YÖK Doktora Bursiyeri,
sycoksan@ankara.edu.tr

Sami ÇOKSAN

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Psikoloji Bölümü doktora öğrencisi

Anahtar sözcükler

Sağırlara Yönelik İnanışlarSağır,
tutum, demografik özellikler,
temas, işitme engelli.

Keywords

Deaf, attitude, demographic
characteristics, contact, hearing
impaired.

Öz

Toplumda nadiren temas edilen gruplara yönelik tutum ve sosyal mesafe, geçmişten günümüze kadar sosyal psikolojinin ve gelişim psikolojisinin yakından çalıştığı konulardan biri olmuştur. Sağır bireyler toplumda görece daha seyrek temas edilen sosyal gruplardandır (Dikyüva, Makaroğlu ve Arık, 2015; İlkbaşaran, 2016). Özellikle Türkiye’de yürütülen ve çeşitli demografik özellikleri ile bu gruplara yönelik tutum ve inançları inceleyen sınırlı sayıda çalışma (örn., Kemaloğlu, 2016) bulunmaktadır. Alan yazında özellikle çeşitli demografik özellikler ile tutumlar ve inançlar arasındaki ilişkiyi betimleyerek resimleyen yeni çalışmalara ihtiyaç vardır. Buradan yola çıkılarak bu çalışmada çeşitli demografik özelliklerin sağır bireylere yönelik inançlar ile ilişkisi incelenmiştir. Böylelikle gelecek çalışmalar için ilgili değişkenlerin ilişkisini ön bir çalışma yaparak betimlemek hedeflenmiştir. Araştırmaya yaş ortalaması 27.44 olan 18-62 yaş arasında 164 kişi katılmıştır. Sağırlara yönelik tutumu ölçmek Berkay, Gardner ve Smith’in (1995) Sağırlar Hakkındaki Düşünceler Ölçeği [Opinions About Deaf Peoples Scale] kullanılmıştır. Sonuçlar, örnekleminizin çok küçük bir kısmının birinci derece (n=6) ve/veya ikinci derece (n = 13) yakınlarının sağır bireyler olduğunu, bu kişilerden de yalnızca dördünün işaret dili aracılığıyla iletişim kurabildiğini göstermiştir. Katılımcıların günlük hayatlarında sağır bir bireyle temas etme ortalamaları (M = 2.02 / 5’li Likert tipi ölçüm üzerinden) oldukça düşüktür. Yaş ve sağırlara yönelik tutum arasında bir ilişki yoktur. Eğitim düzeyi (r = .22) ve ailede kişi başına düşen maddi gelir (r = .24) yükseldikçe sağırlara yönelik tutum olumlu yönde artmaktadır. Kadınların sağırlara yönelik tutumları (M = 4.31) erkeklerden (M = 3.99) daha olumludur, p < .001. Bu çalışma cinsiyet, eğitim düzeyi ve maddi gelir gibi demografik özelliklerin sağırlara yönelik düşünceler ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

Abstract

Attitudes and social distance to the groups that are rarely contacted in society have been one of the subjects that social psychology and developmental psychology work closely from past to present. Communities of deaf individuals are relatively infrequent social groups in society. In particular, it carried out in Turkey and examining the associations between attitudes and beliefs towards these groups, and various demographic characteristics, there are a limited number of studies. In the literature, there is a need for new studies that depict the relationship between various demographic characteristics and attitudes and beliefs. In this study, we examined the relationship between various demographic characteristics and beliefs towards deaf individuals. In this way, we aimed to describe the relationship between the related variables by making a preliminary study. One hundred and sixty-four people between the ages of 18-62, whose mean age is 27.44, participated in the study. We used the Opinions About Deaf Peoples Scale by Berkay, Gardner and Smith (1995) to measure beliefs and attitudes towards adult deaf people. The results showed that a very small portion of our sample was deaf individuals of the first degree (n = 6) and/or second degree (n = 13) relatives, and only four of them were able to communicate through Turkish Sign Language. In the daily life of the participants, the average of contact with a deaf person (M = 2.02 / 5 Likert type measurement) is very low. There is no relationship between age and attitude towards the deaf. When education level (r = .22), and per capita income in the family (r = .24) increase, attitudes towards the deaf become positive. The attitudes of women towards deaf people (M = 4.31) were more positive than men (M = 3.39), p < .001. This study showed that some demographics such as sex, education level, and income are associated with opinions about deaf people.

GİRİŞ

Sosyalleşme ve temas insan türünün en temel gereksinimlerindedir. Oysa bu imkân her birey için benzer şartlar taşımamaktadır. Toplumun sözlü iletişim yatkınlığı düşünüldüğünde özellikle işitme engellilerin iletişim kurma ve sosyalleşme açısından dezavantajlı pozisyonunda olduğu görülebilir. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (2009), 2002 Türkiye Özürlüler Araştırması Raporu da işitme engellilerin görme ve ortopedik sorunlar gibi diğer engel gruplarından daha yüksek oranda uygun iletişim olanağına ulaşmada sorun çektiğini göstermektedir (bkz., Kemaloğlu, 2016). Ayrıca aynı raporda işitme engeli bulunan bireylerin engelli olarak tanımlanan diğer bireylerden daha yüksek oranda özrüyle ilgili teknolojiye uygun aletlere ulaşmada zorluk çektiği bildirilmektedir. Bu durum, işiten toplumun Sağır¹ topluma yönelik inanışlarının incelenerek sosyal teması arttırabilecek potansiyel değişkenlerin betimlenmesinin önemini işaret etmektedir. Toplumsal uyumu arttırmak ve bu yönde belirlenecek sosyal politikalara yol göstermek için bu bireylere yönelik tutumların araştırılması oldukça önemlidir. Bu çalışmanın amacı da sağırlara yönelik tutum ve inanışları çeşitli demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, ekonomik gelir) açısından incelemektir. Bu çalışmanın sağır toplumun kabulünün arttırılması ve gruplar arasındaki olumsuz tutumların azaltılmasına yönelik olarak ileride yapılacak olan çalışmalara bir başlangıç için rehber olacağı değerlendirilmektedir.

Toplumda görece küçük gruplar büyük gruplara göre daha dezavantajlı durumdadır (Bat-Chava, 1994). Örneğin sağır bireylerin eğitim olanakları işiten bireylerin eğitim olanaklarına göre oldukça düşüktür (Breadmore, 2007; Gaustad, 2000; Kargın ve ark., 2011, Kargın, Güldenoğlu ve Sümer, 2019; Makaroğlu, 2012; Makaroğlu ve Ergenç, 2016). Küçük grupların dezavantajlı olmalarının yanı sıra işiten toplum tarafından bazı olumsuz tutumlara da maruz kalabilmektedir (Cowen, Bobrove ve Rockway, 1967). Örneğin bir organ ya da duyu kaybı nedeniyle engelli olarak tanımlanan bireylere yönelik damgalama oldukça sık gözlenen bir olgudur (Dijker ve Koomen, 2007). Toplumsal olarak görece küçük gruplara yönelik bu tutum ve inanışlar çeşitli demografik değişkenlerle ilişkilidir.

Bu değişkenlerden ilki yaştır. Diğerlerine yönelik tutum ve düşünceler küçük yaşlardan itibaren başlamaktadır ve yaşam deneyimleri ile birlikte şekillenmektedir (Tyler ve Schuller, 1991; Wang ve Chen, 2006). Toplumun kültürel özerlerinden beslenen çocuklar zaman ilerledikçe bu nüvelerin işaret ettiği yönde tutum ve düşünce geliştirmektedir. Bu bağlamda sağırlara yönelik tutum ve düşünceler de yaş ile ilişkili olabilir. Örneğin DeLaat, Freriksen ve Vervloed (2013), yaş arttıkça içlerinde sağır bireylerin de bulunduğu engelli gruplara yönelik tutumun olumlu hale geldiğini

bulmuştur. Cinsiyet de bu özellikleri taşıyan bireylere yönelik tutum ve inanışlar üzerinde etkili olabilir. Kültürel özellikler ve toplumsal cinsiyet normları kız ve erkek çocuklarının gruplara yönelik davranışları farklı yönde değiştirebilmektedir (bkz., Dökmen, 2010). Bu nedenle sağırlara yönelik tutumlar da kadın ve erkekler arasında farklılık gösterebilir. Örneğin, Nikolarazai ve DeReybekeil'in (2001) İngiltere ve Yunanistan'da yaşayan çocuklar ile yaptıkları bir çalışmada kız çocuklarının içlerinde sağırların da bulunduğu engelli insanlara yönelik tutumlarının erkek çocuklardan daha olumlu olduğu bulunmuştur.

Bu değişkenlerden ikincisi sosyoekonomik durum olabilir. Eğitim arttıkça bireylerin sosyal sermayeleri artmaktadır (Helliwell ve Putnam, 1999). Bu da bireylerin kendilerinden farklı insanlarla kaliteli temas kurmaları için elinde bulundurması gereken araçlara ulaşımı kolaylaştırmaktadır. Örneğin Most ve Ingber (2016), orta ekonomik sınıftaki bireylerin sağırlara yönelik tutumunun alt ekonomik sınıftaki bireylerden daha olumlu olduğunu göstermiştir.

Sağır bireylerin işiten toplumda sosyal görünürlükleri oldukça düşüktür. Bunun nedenlerinden biri işiten toplumun sosyalleşme olanaklarının görece daha sınırlı olmasıdır. Bu durumun çeşitli nedenleri olabilir. Örneğin sağır bireylerin fiziksel ayırt ediciliklerinin bulunmaması ya da fiziksel farklılıklarının (işitme cihazı kullanımı gibi) rahatlıkla tespit edilememesi, bireylerin sağır bireyler ile temas ettiklerini düşünmemelerine neden olabilir. Bu bağlamda bireyler arası temas düzeyi sağırlara yönelik tutumları etkileyen bir diğer değişken olabilir. Örneğin DeLaat, Freriksen ve Vervloed (2013), engelli bireylerle olan temas arttıkça sağırlara yönelik tutumun olumlu hale geldiğini göstermiştir. Benzer olarak LaBelle, Booth-Butterfield ve Rittenour (2013) Sağır toplum ile temas arttıkça, bu bireylere yönelik olumsuz tutumlar azaldığını göstermişlerdir. Aynı çalışmada ayrıca bireylerin günlük yaşamlarında bu bireylerle iletişim kurmaktan daha az kaygı duydukları bulunmuştur. Buna ek olarak, bu kişilerin gruplar arası eşitliğe daha çok önem verdiği görülmüştür. Kiger (1997) da benzer olarak geçmişte sağırlarla temas etmenin sağırlara yönelik olumlu tutumlar ile ilişkili olduğunu ifade etmektedir.

Doğrudan temasın gerçekleştiği bağlam da sağırlara yönelik tutumları etkileyen faktörlerdendir. Örneğin, Cooper, Rose ve Mason (2003), sağırlarla özellikle eşit statüde temas eden bireylerin sağırlara yönelik daha olumlu tutum içerisinde olduklarını dile getirmiştir. Nikolarazi ve DeReybekeil (2001) de hala sürdürülen temasın sağırlara yönelik olumlu tutumları arttırdığını göstermiştir. Profesyonel meslek nedeni ile sağırlarla temas etmek de onlara yönelik tutumları farklılaştırmaktadır. Örneğin sağırlarla çalışan sosyal çalışma programına kayıtlı öğrencilerin sağırlara yönelik daha olumlu düşünceleri olduğu bilinmektedir (Schwartz

ve Armony-Sivan, 2001). Benzer bir çalışma Hunt ve Hunt (2000) tarafından da yürütülmüş ve Sağır kültürü ile ilgili ders alan rehabilitasyon öğrencileri ile işletme öğrencileri sağırlara yönelik tutumlar açısından karşılaştırılmıştır. Bulgular, sağırlara yönelik bilgisi daha fazla olan ve onlar ile teması yüksek olan rehabilitasyon öğrencilerinin sağırlara yönelik daha olumlu tutum içerisinde olduklarını göstermiştir. Bu tür derslerde Sağır kültürüne yönelik bilgi edinen bireylerin meslek yaşamlarında Sağır toplumunun üyelerine hizmet verme yetkinliğinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Hoang ve ark., 2011).

Temasın niceliği ile birlikte niteliği de sağırlara yönelik tutumları etkilemektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi, temasın kalitesini belirleyen etmenlerden biri işiten toplumun sağırlara yönelik bilgi düzeyidir. Bilgi düzeyi arttıkça gruplar arası temasın kalitesi artmaktadır. Örneğin Nikolarazi ve Makri (2004), sağırlar hakkında bilgilerin verildiği işaret dili kursuna kayıtlı öğrencilerin sağır insanlara karşı kursu almayan öğrencilere göre daha olumlu tutumlar ortaya koyduğunu göstermiştir. Ayrıca, genetik danışmanların sağır insanlara yönelik tutumları üzerine yapılan bir çalışmada Enns, Boudreault ve Palmer (2010), sağır arkadaşlara sahip olmakla sağırlara yönelik olumlu tutumlar arasında olumlu yönde bir ilişki bulmuştur. Bir başka çalışmada ise Zahn ve Kelly (1995), sağır kişilerin istihdamı konusunda eğitim aldıktan sonra katılımcıların tutumlarının nötrden daha olumluya dönüştüğünü göstermiştir.

Sosyal görünürlüklerinin düşüklüğü ile birlikte iletişim araç ve yöntemlerinin Sağır topluma entegre edilmesi için teknolojilerin yaygınlaşmaması da sağırların dezavantajlı konumda kalmalarına neden olmaktadır. Örneğin, Türkiye’de radyo, televizyon, telefon gibi iletişim araçları ve eğitim programları işiten topluma hizmet etmektedir. Dolayısıyla Sağır toplum iletişim araçlarını etkili olarak kullanamamakta ve eğitim olanaklarından yararlanmakta güçlük çekmektedir. Veri bant genişliğinin (4G) artmasıyla birlikte ancak sağırlar kendi arasında iletişim kurabilmektedir. Buna rağmen internet erişiminin artmış olması yine de toplumsal hayata katılım için yeterli bir gelişme değildir. Sağır bireyler, bankacılık hizmetlerinden, hastanelerde sağlık hizmeti edinme gibi uygulamalardan sınırlı olarak yararlanamamaktadır. Sağır bireylerin toplumsal hayata katılımını arttırmak ve eğitim olanaklarından yararlanmalarının artırılması için Türkçe okuma- yazma becerilerinin de desteklenmesi oldukça önemlidir (İlkbaşaran, 2016).

İletişim probleminin bir diğer nedeni de işiten toplumun işaret dili ilgili görüşleridir. Sağır bireylerin işiten toplum içindeki görünürlükleri ve sosyal hayat katılımları işaret dilinin kullanımının yaygınlığı ile oldukça ilişkilidir (Kemaloğlu, 2015). Sağır bireyler anadil olarak işaret dili kullanmaktadır. Ancak her sağır bireyin işaret dili edinimi mümkün olmayabilir. Sağır aileye doğmuş

olan sağır bireyler işaret dilini anadili olarak edinebilmektedir. Ancak sağır bireylerin yaklaşık %90’nın işiten ailelere doğduklarını (Mitchell ve Karchmer, 2004) düşünürsek sağır bireyler işaret dilini anadili olarak edinmemektedir. İşiten ebeveynlerin sağır çocukları, aile içi iletişim ihtiyacından doğmuş olan ev içi işaret dilini kullanmaktadır. İşiten ebeveynleri olan sağır bireyler işaret dilini ancak okula başladıklarında sağır ebeveynlerinden işaret dilini anadil olarak öğrenmiş akranlarından edinebilmektedir (Mayberry, 2007). Lee ve Pott (2018) da Amerikan İşaret Dili (ASL) müfredatındaki Sağır kültürüne maruz kalmanın, sağır insanlara yönelik olumlu tutumları ve kültürel anlayışı teşvik edebileceğini bulmuşlardır. Buna ek olarak, sağırlarla temas eden ilkökul ve lise öğretmenlerinden işaret dili kullananların Sağır kültürünü daha olumlu değerlendirmektedir (Choi, 1995).

Dikkat edileceği gibi bu bulguların büyük kısmı Amerika ve kıta Avrupası kökenlidir. Bu alanda Türkiye kökenli çalışmaların kısıtlılığı dikkat çekmektedir. Örneğin ASL, ABD üniversitelerinde en çok tercih edilen üçüncü dildir (Goldberg ve diğ., 2015; akt., Lee ve Pott, 2018). Oysa hem yukarıda ifade edildiği gibi çeşitli demografik özelliklerin hem de temasın ve temasın kalitesinin sağırlara yönelik tutumlar ve düşünceler ile ilişkisinin Türkiye’deki durumuna yönelik çalışmalar oldukça azdır. Bu çalışmada da alan yazındaki bu eksikliği gidermek için başlanacak olan bir dizi çalışmanın ilk adımı demografik özellikler açısından sağırlar hakkındaki düşünceler incelenerek atılmak istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda yürütülen çalışmanın yöntemi aşağıda sunulmuştur.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmaya, halihazırda Ankara, Bursa, Manisa ve Mersin illerinde yaşadıklarını ifade eden, yaş aralığı 16 ile 65 arasında değişen (Ort._{yaş}=27.44) 95’i kadın (% 57.9) toplam 163 kişi katılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (n=87, % 53) lise mezunu bireylerdir. Katılımcılardan 98’i (% 59.8) toplumun geneli ile kıyasladıklarında kendilerini sosyoekonomik olarak orta sınıfta görmektedir. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1.’de verilmiştir.

Araçlar

Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların demografik özelliklerini ölçmek için yaş, eğitim durumu, algılanan sosyoekonomik düzey, hanede yaşayan birey sayısı, haneye bir ayda giren ücret, bireysel olarak bir ayda harcanan para miktarı, öğrencilik durumu, tıbbi anlamda bir uzuv ya da algı kaybının bulunup bulunmadığı, meslek, birinci ve ikinci derece yakınlarında sağır bireylerin bulunma düzeyi, bu bireylerin Türk İşaret Dili (TİD) kullanma durumları ve günlük

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

		Frekans	Ortalama	Standart Sapma
Yaş			27.44	10.25
Cinsiyet	<i>Erkek</i>	67		
	<i>Kadın</i>	95		
Eğitim Düzeyi	<i>Diğer</i>	1		
	<i>İlköğretim ve altı</i>	17		
	<i>Lise</i>	87		
	<i>Üniversite</i>	48		
	<i>Lisansüstü</i>	12		
Algılanan Ekonomik Düzey	<i>Alt</i>	45		
	<i>Orta</i>	98		
	<i>Üst</i>	21		
Hanedeki Kişi Başı Gelir Miktarı (TL)			1715.17	1212.65

yaşantıda sağır bireylerle temas durumu gibi değişkenleri içeren bir form hazırlanmış ve kullanılmıştır.

Sağlıklar Hakkındaki Düşünceler Ölçeği

Bu ölçek, Berkay, Gardner ve Smith (1995) tarafından, işiten bireylerin sağlıkların yetenekleri [*capabilities*] hakkındaki tutum ve inanışlarını ölçmek için geliştirilmiştir. Orijinal çalışmada öz değeri [*eigenvalue*] 1.00'in üstünde altı faktör bulunmaktadır, ancak araştırmacılar 5 faktörün öz değerlerinin 1.01 ile 1.70 arasında değiştiği için bu faktörlerdeki anlamsal olarak benzer maddeleri tek bir faktörde toplamıştır. Yalnızca bu faktörler altında bulunan 3 madde öz değeri 5.36 olan bir diğer faktör altında ifade edilmiştir. Bu üç madde de halihazırda hem indirgenen faktöre hem de öz değeri yüksek olan faktöre çapraz yüklendiği için anlamsal olarak uygun olduğu değerlendirilen yüksek öz değerli faktör altında belirtilmiştir. Son hali verilen orijinal ölçek indirgenmiş iki faktör (genel yetenekler ve zekâ) ve yirmi maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach's $\alpha = .83$ 'tür.

Ölçek daha önce Türkçeye çevrilmediği ve kullanılmadığı için betimsel analizlerde kullanılmadan önce faktör yapısının Türk kültüründe benzer sonuçlar verip vermediği sınıanmıştır. Bunun için temel bileşenler metodunu kullanarak faktör analizi yürütülmüştür. Orijinal çalışmada Varimax döndürme yöntemi kullanılmış olsa da o çalışmada farklı faktörlerdeki maddeler arasında korelasyon orta düzeyde bulunduğu için bu çalışmada veri seti Oblimax döndürülmüştür.

Faktör analizi sonuçları, Türk kültüründe de benzer bir faktör yapısının olduğunu ortaya koymuştur. Üç madde haricindeki tüm maddeler, öz değeri 1.00'den yüksek toplam altı faktör altına yüklenmiştir. Orijinal

çalışmaya benzer olarak, üç madde .20'den daha az bir farkla birden fazla faktöre çapraz yüklenmiştir. Varyansın % 24.73'ünü açıklayan ilk faktörün öz değeri 4.95'tir. Varyansın % 35.5'ini açıklayan diğer beş faktörün öz değerleri ise 1.00 ile 2.30 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach's $\alpha = .79$ 'dur.

Faktör analizi çapraz yüklenen 3 maddeyi çıkartılarak tekrar edildiğinde öz değeri 1.56 olan faktör altına yüklenen bir diğer maddenin çapraz yüklendiği görülmüştür. Bu maddeyi de çıkararak faktör analizi tekrarlandığında ölçeğin 5 faktöre ayrıldığı saptanmıştır. İlk faktörün öz değeri 3.99 iken diğer faktörlerin öz değerleri 1.06 ile 2.06 arasında değişmektedir. Faktör yapısı varyansın toplam % 58.94'ünü açıklamaktadır. Bu dört madde çıkarıldığında ölçeğin güvenilirliği Cronbach's $\alpha = .74$ 'e düşmektedir. Türk örnekleminde elde ettiğimiz veri, indirgenmiş iki faktör altına yüklenen maddelerin orijinal çalışma ile aynı olduğunu göstermiştir.

Bir diğer deyişle, tüm maddelerin indirgenmiş iki faktör altına yüklendiği durum orijinal çalışma ile yüksek benzerlik göstermektedir. Betimsel bir ön çalışmada ölçeği kullanabilmek için bu bulguların güvenilirliğe ve yeterliliğe işaret ettiğini değerlendirilmiş ve analize devam edilmiştir.

Ölçekten daha yüksek puan almak daha olumlu düşüncelere sahip olunduğunu ifade etmektedir. Ölçek Ek 1.'de sunulmuştur. Faktör analizi adımları ve madde yüklerine ilişkin bilgiler Tablo 2.'de verilmiştir.

Tablo 2.

Sağlırlar Hakkındaki Düşünceler Ölçeği Faktör Analizi Adımları ve Madde Yük Bilgileri

1. Adım						
Faktör Numarası	1	2	3	4	5	6
Özdeğer	4.95	2.30	1.56	1.17	1.07	1.00
Yüklenen Maddeler	3, 4, 7, 8, 20	9, 10, 11, 12, 16	17, 18	13, 14	1, 19	6
Açıklanan Varyans	24.73	11.48	7.80	5.86	5.36	5.00
Çıkarılan Maddeler	<i>Madde 2, 1. 5. ve 6. faktöre çapraz yüklendi. Madde 5, 1. 2. ve 3. faktöre çapraz yüklendi. Madde 15, 2. ve 4. faktöre çapraz yüklendi.</i>					
2. Adım						
Faktör Numarası	1	2	3	4	5	
Özdeğer	4.20	2.09	1.24	1.12	1.06	
Yüklenen Maddeler	3, 4, 7, 8, 18, 20	9, 10, 11, 12, 16	13, 14	1,	6, 19	
Açıklanan Varyans	24.72	12.27	7.31	6.56	6.25	
Çıkarılan Maddeler	<i>Madde 17, 1. ve 2. faktöre çapraz yüklendi.</i>					
Son Adım						
Faktör Numarası	1	2	3	4	5	
Özdeğer	3.99	2.06	1.21	1.12	1.06	
Yüklenen Maddeler	3, 4, 7, 8, 18, 20	9, 10, 11, 12, 16	13, 14	1, 19	6	
Açıklanan Varyans	42.91	12.89	7.54	6.97	6.63	

Not: Birinci adımda açıklanan toplam varyans 60.24, ikinci adımda açıklanan toplam varyans 57.10, son adımda açıklanan toplam varyans 58.94'tür. Ölçeğin güvenilirlik puanı Cronbach's α 2. madde silindiğinde .79, 5. madde silindiğinde .77, 15. madde silindiğinde .77, 17. madde silindiğinde .78 olmaktadır.

İşlem

Araştırmanın amacını araştırmacıların görev yaptıkları bölümlerin internet sayfalarından duyurulmuştur. Araştırmacılar ile iletişime geçen ve çalışmaya katılmak isteyen katılımcılara araştırmanın çevrimiçi linki gönderilmiş ve ölçeklerin doldurulması talep edilmiştir. Katılımcıların tamamı Qualtrics ara yüzüne girilmiş olan ölçeklere çevrimiçi olarak ulaşmıştır. Katılımcılar Bilgilendirilmiş Onam Formu'nun sonrasında Demografik Bilgi Formu'nu doldurmuş, ardından Sağlıklar Hakkındaki Düşünceler Ölçeği'ni cevaplamıştır. Araştırma sonunda sunulan geri bildirim formunda hiçbir katılımcı araştırma esnasında bir sorun ya da olumsuz öznel bir deneyimle karşılaşmadığını ifade etmiştir. Veriler Kasım 2018 ile Mayıs 2019 arasında toplanmıştır. Her bir katılımcı çalışmayı 5 ile 10 dakika arasında tamamlamıştır.

BULGULAR

Katılımcıların yakın çevrelerinde ne kadar sağır bireyin bulunduğunu betimlemek için birinci ya da ikinci derece yakınlarında bulunan sağır birey sayısı sorusuna verdikleri yanıtların frekansları incelenmiştir. Katılımcılardan yalnızca 6'sının (% 3.7) birinci derece yakınlarında sağır bireylerin olduğu görülmüştür. Bu kişilerden üçü iletişim için TİD'i kullanmamaktadır. İkisi hakkında bir bilginin olmadığı ifade edilmiştir. Birisinin ise TİD bilmesine rağmen yazarak iletişim kurmayı tercih ettiği dile getirilmiştir.

Katılımcılardan yalnızca 13'ünün ikinci derece yakınlarında sağır bireyler bulunmaktadır. Bu kişilerden dördü iletişim için TİD'i kullanmaktadır. Dördü hakkında bilgi olmadığı ifade edilmiştir. Dördünün Türk İşaret Dili bilmediği dile getirilmiştir. Bir kişinin ise TİD bilmesine rağmen yazılı iletişim kurmayı tercih ettiği ifade edilmiştir. Katılımcılardan yalnızca birisinin hem birinci hem de ikinci derece yakınında sağır bireyler bulunmaktadır.

Sağır bireylerin toplum içindeki görünürlüklerini betimlemek için katılımcıların günlük yaşamda sağır bireylerle ne kadar karşılaştıklarının sorulduğu 5'li Likert tipi ölçümün (1 = Hayır, hiç karşılaşmıyorum, 5 = Her gün karşılaşıyorum) cevapları incelenmiştir. Katılımcıların cevaplarının ortalamasının yaklaşık olarak ölçümdeki *Nadiren karşılaşıyorum* yanıtına denk geldiği görülmüştür, Ort._{temas} = 2.02, SS. = .88.²

Yaş ile sağırlara yönelik düşünceler arasındaki ilişkiyi incelemek için basit korelasyon analizi yürütülmüş ve bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür, $r = -.04$, $p = .62$. Eğitim ve sağırlara yönelik düşünceler arasındaki ilişkiyi incelemek için de korelasyon analizi yürütülmüştür. Eğitim düzeyi arttıkça sağırlara

yönelik inanışların olumlu hale geldiğini görülmüştür, $r = .22$, $p < .005$.

Ekonomik durum ile sağırlara yönelik düşünceler arasındaki ilişkiyi incelemek için ekonomik durum değişkeni, her bir katılımcının haneye bir ayda giren ortalama para miktarına verdiği yanıtı o hanedeki yaşayan kişi sayısına bölerek hesaplanmıştır. Hane içinde kişi başına düşen para miktarı arttıkça, bir diğer deyişle katılımcının ekonomik durumu arttıkça sağırlara yönelik düşünceler olumlu hale gelmektedir, $r = .36$, $p < .001$.

Cinsiyetin sağırlara yönelik düşüncelere etkisinin olup olmadığını incelemek için Bağımsız Örneklem için T-Testi yürütülmüştür. Test sonucu, kadınların sağırlara yönelik düşüncelerinin (Ort.= 4.31) erkeklerden (Ort. = 3.99) daha olumlu olduğunu göstermiştir, $t(105) = 4.82$, $p < .001$. Bulgulara yönelik tartışma aşağıda sunulmuştur.

TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada katılımcıların demografik özelliklerine göre sağır bireyler hakkındaki inanışları incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre birinci ve ikinci dereceden sağır yakınları olan katılımcıların sayısının oldukça düşük olduğu gözlenmiştir. Katılımcılardan edinilen bilgiye göre sağırların iletişim aracı olarak işaret dilini kullanmalarının oldukça az olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra katılımcıların günlük yaşamda sağır bireylerle karşılaşma oranlarının düşük olduğu görülmüştür. Katılımcıların sağır bireyler hakkındaki inanışları eğitim düzeyi arttıkça olumlu hale gelirken, yaş değişkeni ile katılımcıların sağır bireyler hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Diğer yandan, kadın katılımcıların sağır bireylere olan inanışlarının erkeklere göre daha olumlu olduğunu görülmüştür. Ayrıca katılımcıların gelirleri arttıkça sağır bireylere olan inanışları olumlu hale gelmektedir.

Girişte belirtildiği gibi alan yazındaki çalışmalar (Choi, 1995; Cooper, Rose ve Mason, 2003; Enns, Boudreault ve Palmer, 2010; Hunt ve Hunt, 2000; Kiger, 1997; DeLaat, Freriksen ve Vervloed, 2013; LaBelle, Booth-Butterfield ve Rittenour, 2013; Lee ve Pott 2018; Nikolarazai ve DeReybekeil, 2001; Nikolarazai ve Makri, 2004; Schwartz ve Armony-Sivan, 2001; Zahn ve Kelly, 1995) işiten bireyler ile sağır bireylerin temasının artırıldığı durumlarda, işiten toplumdaki bireylerin sağırlara yönelik tutumlarının olumlu hale geldiğini göstermektedir. Türkiye'de işiten toplum ile Sağırların sosyal temaslarının artırılmasına yönelik çalışmaların planlanması ve yürütülmesinin oldukça önemli olduğunu değerlendirilmektedir.

Giriş bölümünde sağlıkların işiten toplum içinde yaşamış oldukları güçlüklerden bahsedilmiştir. Sağlıkların bağımsızlıklarını desteklemek ve işiten toplum ile temasını arttırmak amacı ile iletişim araçları sağır toplumun anadili olan işaret diline uygun hale getirilebilir. İşaret dilinin, işiten toplum arasında yaygınlaşması adına öncülük edilebilir. Sağır bireylerin toplumsal hizmetlerden yararlanmalarının arttırılması amacıyla devlet ve özel kurumlardaki işaret dili kullanan personelin istihdam edilmesinin arttırılması için desteklenebilir. Bunu yanı sıra İlkbaşaran'ın (2016) çalışmasında belirttiği sağır bireylerin eğitim olanaklarının arttırılması ve Türkçe okuma-yazma becerilerinin desteklenmesi bulgusu her iki toplum arasındaki temasın arttırılması adına destekleyici bir bulgudur.

Katılımcılar cinsiyet durumlarına göre sağır bireyler hakkında sahip oldukları tutumları ile birbirlerinden farklılaşmaktadır. Bulgularımıza göre kadın katılımcılar erkek katılımcılara göre sağırlara yönelik daha olumlu inançlara sahiptirler. Bu bulgu alan yazın ile uyumludur (Nikolarazi ve DeReybekeil, 2001). Bu bulgulardan yola çıkılarak temasın arttırılması da göz önünde bulundurularak cinsiyet değişkenine yönelik olarak da ayrıca eğitimler planlanabilir.

Bu çalışmada eğitim ve ekonomik düzey arttıkça Sağırlara yönelik inanışlar olumlu hale gelmektedir. Sonuçlar alan yazın (Most ve Ingber, 2016) tarafından da desteklenmektedir. Bu çalışmada değerlendirilmiş olan diğer bir değişken de yaş değişkenidir. Ancak bu çalışmadaki bulgular alan yazındaki (DeLaat, Freriksen ve Vervloed, 2013) bulgulardan farklılaşmaktadır. Alan yazında yapılmış olan çalışmaların ülkeleri ve bu ülkelerin sosyodemografik özellikleri düşünüldüğünde eğitim düzeyinin yaş değişkenine göre dağılımı Türkiye'den farklılaşmaktadır. Bu araştırmadaki katılımcıların yaş ortalamasının 27.44 olduğu düşünüldüğünde, katılımcıların yaşlarının artmasıyla birlikte eğitim düzeyleri de düşmektedir. Bu araştırmadaki yaş değişkenine ilişkin bulguların alan yazın ile uyumlu olmamasının nedeni bu olabilir. Bu nedenle Türkiye'de ileride yapılacak olan çalışmalarda yaş ile eğitim düzeyi değişkenleri kontrol edilerek yapılması önerilmektedir. Sonuç olarak yapılan bu araştırmada kullanılan değişkenler, işiten bireylerin sağır bireylere yönelik var olan olumsuz inançlarının daha iyi tanınmasını sağlamıştır. Yapılan bu çalışmanın Türkiye'de ki işiten toplum ile Sağır toplum arasında temasın arttırılması için planlanacak olan çalışmalar için yol gösterici olduğu düşünülmektedir.

Çıkar ve Fikir Çatışması

Yazarlar, bu makalede raporlanan bulgular ve içerik hakkında herhangi bir fikir çatışması içerisinde olmadıklarını beyan etmektedir.

Finansal Destek

Bu çalışma için herhangi bir kurum ya da kuruluştan finansal destek alınmamıştır.

Notlar

¹ Okuyucunun ilgili bireyleri tanımlarken niçin işitme engelli kelime öbeği yerine sağır kelimesini kullandığımızı merak etmesi mümkündür. Bu nedenle niçin metin içinde kendi yazdığımız bölümlerde ilgili bireyleri sağır kelimesi ile betimlediğimizi ifade etmek isteriz. İşitme engeli tanımı çok tıbbi bir tanı olup sağır kişiler tarafından kullanılmasının uygun görülmediği bir tanıdır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (WHO) göre işitme engelli, tek ya da her iki kulağında, tam ya da yarı işitme kaybı olan ve 25dB'nin altında işitme eşiğine sahip olan kişilerdir. Sağır ise kendine özgü bir kültürü ve iletişim tarzı bulunan bir topluluğun üyelerine verilen isimdir. Sağırlık, kişinin sağır toplumuna aidiyeti ve işaret dilini anadil olarak benimseyip, işaret dili gündelik yaşamında kullanma ile ilgilidir. Alan yazında bu bireyler sağır olarak tanımlanmaktadır. Yine alan yazın daha çok bu tanımın kullanılması benimsenmekte ve uygun görmektedir (Makaroglu ve Dikyuva, 2015, s. 22; Sparrow, 2005).

² Araştırmanın başındaki çalışmanın amaçlarından biri, sosyal temasın sağır bireylere yönelik düşünceleri yordayıp yordamadığını sınamaktı. Ancak, temas ölçümünün dağılımı, elde edilen verinin dar bir varyansa sahip olduğunu gösterdi. Bu durumda da basit regresyon analizinin varsayımları karşılanamadı. Veri farklı yöntemlerle varsayım ihlali noktasından uzaklaştırmaya çalışılsa da dar varyans ve basık ortalama nedeniyle bu yapılamadı. Bu nedenle sağır bireylerle temasın, onlara yönelik düşüncelerle olan ilişkisine yönelik araştırma sorusu sınamadı.

KAYNAKÇA

- Bat-Chava, Y. (1994). Group identification and self-esteem of deaf adults. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20(5), 494-502. doi: 10.1177/0146167294205006
- Berkay, P. J., Gardner, J. E., & Smith, P. L. (1995). The development of the opinions about deaf people scale: A scale to measure hearing adults' beliefs about the capabilities of deaf adults. *Educational and Psychological Measurement*, 55(1), 105-114. doi: 10.1177/0013164495055001010
- Breadmore, H. L. (2008). *Inflectional morphology in the literacy of deaf children* Yayınlanmamış doktora tezi: University of Birmingham).
- Choi, S. (1995). Cross-cultural attitudes toward Deaf culture in a multi-and singular cultural society: A survey of residential school based teachers for the Deaf who are Deaf and Hearing. Yayınlanmamış doktora tezi, Indiana: Ballstate University

- Cooper, A., Rose, J., & Mason, O. (2003). Mental health professionals' attitudes towards people who are deaf. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 13(4), 314 - 319. doi: 10.1002/casp.725
- Cowen, E. L., Rockway, A. M., & Bobrove, P. H. (1967). Development and evaluation of an attitudes to deafness scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 6(2), 183. doi: 10.1037/h0024552
- De Laat, S., Freriksen, E., & Vervloed, M. P. (2013). Attitudes of children and adolescents toward persons who are deaf, blind, paralyzed or intellectually disabled. *Research in Developmental Disabilities*, 34(2), 855-863. doi: 10.1016/j.ridd.2012.11.004
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (2009). *Türkiye özürllüleri araştırması 2002 raporu, 2. baskı*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Dikyuva, H., Makaroğlu, B., & Arık, E. (2015). Türk İşaret Dili dilbilgisi kitabı [Turkish Sign Language grammar book]. Ankara: TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Dijker, A. J., & Koomen, W. (2007). *Stigmatization, tolerance and repair: An integrative psychological analysis of responses to deviance*. UK: Cambridge University Press. doi: 10.1017/CBO9780511489815
- Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal cinsiyet: Sosyal psikolojik açıklamalar*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Enns, E. E., Boudreault, P., & Palmer, C. G. S. (2010). Examining the relationship between genetic counselors' attitudes towards deaf people and the genetic counseling session. *Journal of Genetic Counseling*, 19(2), 161-173. doi: 10.1007/s10897-009-9272-6
- Gaustad, M. G. (2000). Morphographic analysis as a word identification strategy for deaf readers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 5(1), 60-80. doi:10.1093/deafed/5.1.60
- Helliwell, J. F., & Putnam, R. D. (1999). Education and social capital. *National Bureau of Economic Research*. doi: 10.3386/w7121
- Hoang, L., LaHousse, S. F., Nakaji, M. C., & Sadler, G. R. (2011). Assessing deaf cultural competency of physicians and pathological students. *Journal of Cancer Education*, 26(1), 175-182. doi: 10.1007/s13187-010-0144-4
- Hunt, B., & Hunt, C. S. (2000). Attitudes towards people with disabilities: A comparison of undergraduate rehabilitation and business majors. *Rehabilitation Education*, 14(3), 269-283
- İlkbaşaran, D. (2016). Türkiye'deki sağır gençlerin iletişim alışkanlıkları ve Türk İşaret Dili'nin toplumsal dilbilimi açısından incelenmesi. E. Arık (Der.) *Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili araştırmaları içinde* (ss. 411-443). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kargin, T., Guldenoglu, B., Miller, P., Hauser, P., Rathman, C., Kubus, O., & Spurgeon, E. (2012). Differences in word processing skills of deaf and hearing individuals reading in different orthographies. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 24(1), 65-83. doi: 10.1007/s10882-011-9255-z
- Kargin, T., Güldenoglu, B., & Miray Sümer, H. (2019). Morfolojik Farkındalık Becerilerinin Okuma Sürecindeki Rolünün Gelişimsel Bakış Açısıyla İncelenmesi: İşiten ve İşitme Engelli Okuyuculardan Bulgular. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1-29. doi:10.21565/ozeleğitimdergisi.456557
- Kemaloğlu Y.K. (2015). Engellilik, KBB Hekimliği ve İşaret Dili. *Bozok Tıp Dergisi*, 1(1), 38-53.
- Kemaloğlu, Y. K. (2016). Türkiye'de sağır insanların görünürlüğü ve toplumsal ve eğitimsel sorunlar üzerine demografik bir inceleme. E. Arık, (Der.), *Ellerle konuşmak: Türk İşaret Dili araştırmaları içinde* (ss. 51 - 86). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kiger, G. (1997). The structure of attitudes toward persons who are deaf: Emotions, values, and stereotypes. *The Journal of Psychology*, 131(5), 554-560. doi: 10.1080/00213989709603544
- LaBelle, S., Booth-Butterfield, M., & Rittenour, C. E. (2013). Attitudes toward profoundly hearing impaired and deaf individuals: Links with intergroup anxiety, social dominance orientation, and contact. *Western Journal of Communication*, 77(4), 489-506. doi: 10.1080/10570314.2013.779017
- Lee, C., & Pott, S. A. (2018). University students' attitudes towards deaf people: educational implications for the future. *Deafness & Education International*, 20(2), 80-99. doi: 10.1080/14643154.2018.1438777
- Makaroglu, B. (2012). İşitme Engelli Yetişkinlerin Türkçe Biçimbilimi Farkındalığı/Turkish Morphology Awareness of Deaf Adults. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(3), 53.
- Makaroglu, B., & Dikyuva, H. (2015). *Yabancı dil olarak Türk İşaret Dili: Öğrenci kitabı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

- Makaroğlu, B., & Ergenç, İ. (2016). Inflectional morphological awareness of Turkish deaf students. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 30-46. doi: 10.1501/sbeder000000109
- Mayberry, R.I. (2007). When timing is everything: Age of first-language acquisition effects on second-language learning. *Applied Psycholinguistics*, 28(3), 537-549. doi:10.1017/S0142716407070294
- Mitchell, R. E., & Karchmer, M. (2004). Chasing the mythical ten percent: Parental hearing status of deaf and hard of hearing students in the United States. *Sign Language Studies*, 4(2), 138-163. doi: 10.1353/sls.2004.0005
- Most, T., & Ingber, S. (2016). Effects of exposure to inclusion and socioeconomic status on parental attitudes towards the inclusion of deaf and hard of hearing children. *Deafness & Education International*, 18(3), 124-133. doi: 10.1080/14643154.2016.1189249
- Nikolarazi, M., & De Reybekiel, N. (2001). A comparative study of children's attitudes towards deaf children, children in wheelchairs and blind children in Greece and in the UK. *European Journal of Special Needs Education*, 16(2), 167-182. doi: 10.1080/08856250110041090
- Nikolarazi, M., & Makri, M. (2004). Deaf and hearing individuals' beliefs about the capabilities of deaf people. *American Annals of the Deaf*, 149(5), 404-414. doi:10.1353/aad.2005.0015
- Schwartz, C., & Armony-Sivan, R. (2001). Students' attitudes to the inclusion of people with disabilities in the community. *Disability & Society*, 16(3), 403-413. doi:10.1080/09687590120045978
- Sparrow, R. (2005). Defending deaf culture: The case of cochlear implants. *Journal of Political Philosophy*, 13(2), 135-152. doi: 10.1111/j.1467-9760.2005.00217.x
- Tyler, T. R., & Schuller, R. A. (1991). Aging and attitude change. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(5), 689-697. doi: 10.1037/0022-3514.61.5.689
- Wang, M., & Chen, Y. (2006). Age differences in attitude change: Influences of cognitive resources and motivation on responses to argument quantity. *Psychology and Aging*, 21(3), 581-589. doi: 10.1037/0882-7974.21.3.581
- Zahn, S. B., & Kelly, L. J. (1995). Changing attitudes about the employability of the deaf and hard of hearing. *American Annals of the Deaf*, 140(5), 381-385. doi:10.1353/aad.2012.0

EKLEREk 1. *Sağırlar Hakkındaki Düşünceler Ölçeği*

No	Madde
1*	Daha zeki olan sağır bireyler, daha az zeki olanlardan daha iyi konuşurlar.
2	Sağır bireyler trafikte işitebilen bireyler kadar güvenilir şekilde araç kullanabilirler.
3	Sağır bir kişi, bir kuruluşu yönetmek için gereken liderlik yeteneklerine sahip olabilir.
4	Sağır bireylerin iş yaşamlarını düşük ücretli ve vasıfsız işlerle sınırlandırmak haksızlıktır.
5	Sağır bir kişi yüksek lisans ya da doktora yapabilir.
6*	Sağır birisiyle ilgili bir sorun yaşadığında işveren, sağır bireyin kendisi yerine sağırın konuştuğu işaret dilini çeviren tercümanla konuşmalıdır.
7	Sağır bir kişi yönetici pozisyonuna terfi edebilir.
8	18 yaşına gelmiş sağır bir birey yalnız başına yaşayabilir ve kendi başının çaresine bakabilir.
9*	Sağır bir kişinin işitebilen birisine okulda ayak uydurabilmesi neredeyse imkansızdır.
10*	Kapıyı çaldığınızı duymadıkları için sağır bireyleri ziyaret etmek moral bozucu olabilir.
11*	Bir işte tutunamadıkları için sağır bireyler Sosyal Güvenlik Kurumu'nun üzerine yük olurlar.
12*	Sağır bireyler yalnızca bir başkasıyla iletişime ihtiyaç duymadıkları işlerde çalışmalıdır.
13*	Ağlamasını duymayacağı için bir bebeği bir sağır bireyle yalnız bırakmak hatadır.
14*	Yetişkin sağır bireyler önemli kararlar verebilmek için ebeveynlerine güvenir.
15*	İşaret dili gerçek bir dil değildir, çünkü yalnızca basit düşünceleri aktarabilir.
16*	Yardım almadan sipariş veremeyeceği için sağır bir kişi yanında işitebilen bir kişi olmadan bir restorana gidemez.
17	Sağır bir kişi mükemmel bir yazar olabilir.
18	Sağır bireyler işitebilen bireyler kadar zekidir.
19	Sağır bir kişi bir yangın anında yardım almaksızın işitebilen birisi kadar kolay şekilde binadan çıkabilir.
20	Yetişkin sağır bireyler işitebilen çocuklarıyla iletişim kurabilirler.

* ile işaretli maddeler ters puanlanacak olan maddelerdir.